

**JOHANN SEBASTIAN BACH
DIE KUNST DER FUGE
CHRISTIAAN INGELSE**

CD 1:

Fuga's gebaseerd op één thema; Contrafuga's;
Dubbel- en tripelfuga's

CD 2:

Spiegelfuga's; Canons; Quadrupelfuga
(onvoltooide en voltooide versie door Christiaan
Ingelse); Koraal 'Wenn wir in höchsten Nöten
sein / Vor deinem Thron tret'ich hiermit
Christiaan Ingelse, Reil-orgel Nikolauskirche
Rosenheim (D)

ER Diamond line 145620 (2 cd's)

speelduur 56' / 60'

Prijs € 24,95

Booklet NL/EN/DU

diamondline.nl

Om verschillende redenen vraagt het uitvoeren van de integrale *Die Kunst der Fuge* nogal wat van een speler. Het werk is lang, technisch niet eenvoudig en vereist veel concentratie, zowel van de uitvoerder als van de luisteraar. Bovendien is de schoonheid ervan minder toegankelijk dan van bijvoorbeeld Bachs spectaculaire *Praeludium en Fuga in G gr.t.* BWV 541, van het aangrijpende *'O Mensch, bewein' dein' Sünde groß'* BWV 622, of van een sprankelende trionsonate als *Sonata nr. 5 in C gr.t.* BWV 529.

In *Die Kunst der Fuge* is er sprake van onvoorstelbaar complex gecomponeerde muziek met allerlei soorten fuga's en canons op één enkel thema en in één toonsoort, gevat in een alles overkoepelende monumentale architectuur. Een walhalla voor muziektheoretici dus, die zich daaraan hun hele leven kunnen blijven laven. Maar de imponerende contrapuntische hoogstandjes staan de natuurlijke voortgang geen moment in de weg, het is een feest om tot deze fantastische muziek vol ingekeerde emotie door te dringen. Bach richtte de partituur in met voor elke stem een aparte balk zonder erbij te schrijven welke instrumenten hij zich daarbij voorstelde. Zo horen we allerlei uitvoeringen

met de meest uiteenlopende instrumenten en ensembles, maar uit een nauwkeurige analyse blijkt het klavecimbel vrijwel zeker het beoogde instrument. En dan spreekt het vanzelf dat deze compositie ook voor tal van organisten de ultieme uitdaging is.

Christiaan Ingelse nam het werk in september vorig jaar op in de Nikolauskirche in het Duitse Rosenheim. Het orgel aldaar werd in 2009 gebouwd door orgelmakerij Reil uit Heerde en heeft 41 stemmen die over drie klavieren en pedaal verdeeld zijn, terwijl de orgelkas een weerspiegeling vormt van het barokke klankkarakter van het instrument. De dragende veelkleurige klank is afgestemd op de ruime akoestiek van de kerk. Ingelse schrijft op zijn site: "Alhoewel op zich vertrouwd met de Barokke registratiekunst, heb ik me niet bekommerd over de vraag of mijn interpretatie op het gebied van de registratie wel authentiek is. De meeste fuga's werden immers in die tijd met diverse plenumregistraties gespeeld en dat zou voor zo'n grote reeks van fuga's te beperkt en niet fraai zijn. Eigenlijk nodigt dit werk uit tot een zeer persoonlijke aanpak: het feit dat er geen instrument is genoemd, geeft *Die Kunst der Fuge* immers ook iets mysterieus. (...) Ik heb puur gedaan wat ik mooi vond en wat de inhoud en de emotie van de muziek mij aanreikte. Op zich zou je dat 'authentiek' kunnen noemen."

En mooi is het! Natuurlijk kan bij de uitvoering van een zo omvangrijk meerdelig werk alles anders zonder dat het geheel er ook maar enigszins nadelig door zou worden beïnvloed. Het werk is dermate rijk dat vele verantwoorde interpretaties mogelijk zijn. En dan zijn mijn vanzelfsprekend aanwezige persoonlijke voorkeuren aangaande tempi, registraties, articulaties

of agogiek van geen betekenis. Ingelse laat een volstrekt evenwichtig, goed doordacht orgelspel horen, hij neemt de tijd en speelt technisch puntgaaf, dringt zich nergens op en laat de muziek spreken. De enige kritische kanttekening die ik zou willen maken, is dat hij in een enkele fuga pas na een maat of tien in een stabiel tempo zit. Zoals bekend is de laatste fuga onvoltooid gebleven, wat voor veel componisten en organisten aanleiding is (geweest) er zelf mee aan de slag te gaan. Gustav Nottebohm toonde al in 1880 heel overtuigend aan hoe Bach in het vierde en laatste onderdeel van de fuga het nog niet aanwezige hoofdthema met de drie wél aanwezige thema's heeft willen combineren. Niet minder overtuigend is een onderzoek geweest waaruit blijkt dat er nog plaats was voor hooguit 46 of 47 toegevoegde maten. Ingelse heeft zich diepgaand met deze materie beziggehouden en een zeer geslaagde toevoeging gemaakt. In het buitengewoon mooi gespeelde koraal *'Vor deinen Thron tret'ich hiermit'*, een door Bach op zijn sterfbed lichtelijk gewijzigde versie van *'Wenn wir in höchsten Nöten sein'* BWV 668 en in de eerste druk in 1751 toegevoegd, horen we nog eens dat het hier om een prachtig orgel gaat. Het boekje in het Nederlands, Engels en Duits is beknopt, maar verwijst naar de site van Christiaan Ingelse waar we een uitgebreide toelichting vinden alsmede analyses en registraties.

Echt een aanwinst, deze dubbel-cd!

Lourens Stuifbergen

**JOHANN CHRISTIAN HEINRICH RINCK
WORKS FOR ORGAN**

CD 1:

Orgel-Concert c-Moll; Adagio D-Dur Op. 57 nr. 10; Choral und Variationen über 'Nun danket alle Gott' Op. 127; Postludium D-dur Op. 48 nr. 5; Adagio a-Moll Op. 57 nr. 7; Postludium C-Dur Op. 48 nr. 3; Adagio E-Dur Op. 57 nr. 8; Postludium in e-Moll Op. 48 nr. 10; Adagio A-Dur Op. 57 nr. 11; Postludium F-Dur Op. 48 nr. 6; Adagio C-Dur Op. 57 nr. 5; Fantasie und Fuge Es-Dur; Fuga (Moderato)

CD 2:

Orgel-Concert F-Dur; Choral und Variationen über 'Jesus meine Freude' Op. 127; Postludium G-Dur uit Op. 55; Adagio e-Moll Op. 57 nr. 4; Postludium A-Dur Op. 48 nr. 11; Adagio G-Dur Op. 57 nr. 2; Neun Variationen und Finale Op. 90

Gerhard Gnann, Bernhard Herzog, Niklas Jahn,
Sven Hanagarth, Carolin Kaiser, Anna Ziert,
David Emmanuel Franke en Stephan Rahn,
Dreymann-orgel St. Ignaz, Mainz
Coviello Classics COV92101
Speelduur 59' / 55'
Prijs € 29,90

Ook via Spotify en Deezer te beluisteren

Vorig jaar stond de muziekwereld uitgebreid stil bij het jubileum van Beethoven (*1770). Onder organisten kreeg Vierne (*1870) vanzelfsprekend veel aandacht. Over één jubilaris heb ik echter weinig vernomen: Johann Christian Heinrich Rinck, geboren in hetzelfde jaar als Beethoven. Dat vergeten jubileum valt nu niet meer in te halen. Dat is jammer, want Rinck is een zeer verdienstelijke componist en organist. Een herkansing om hem als jubilaris te eren doet zich pas voor in 2046, zijn 200e sterfjaar. Vaak wordt gedacht dat er wat orgelmuziek betreft tussen Bach en Mendelssohn niets is dat de moeite waard is er kennis van te nemen. Jaren geleden heeft Ewald Kooiman de onhoudbaarheid van dat standpunt al overtuigend aangetoond. Rond 1800 manifesteert Rinck zich als een voortreffelijk componist en muziekpedagoog. Geboren in Thüringen krijgt hij in Erfurt les van de laatste leerling van Bach, Johann Christian Kittel. Als 20-jarige wordt hij stadsorganist in Giessen, later ook universiteitsorganist. In 1805 trekt hij naar Darmstadt, de hoofdstad van het groothertogdom Hessen-Darmstadt. Terwijl de even oude katholieke Beethoven in Wenen carrière maakt als componist en pianist, blijft Rinck de protestantse traditie als kerkmusicus trouw en zet op dit terrein nieuwe standaarden. In Darmstadt wordt hij cantor en organist van de hofkapel. In die functie is hij bovendien als expert verantwoordelijk voor de orgels van beide confessies – protestant en rooms-katholiek – in het groothertogdom. Rinck componeert orgel- en pianowerken, kamermuziek, cantates, liederen en motetten. Op verzoek van

uitgeverij Schott maakt hij een klavieruitreksel van Beethovens *Missa Solemnis*. In 1839 verschijnt in zes delen zijn *Praktische Orgelschule*, die nationaal en internationaal in vele edities ingang vindt.

Wat maakt Rincks muziek zo bijzonder?

Wel, hij heeft een geheel eigen stijl. Hij is geen Mozart meer, nog geen Beethoven en ook geen Schubert. Met het ene been staat hij nog in de barokke traditie van Bach, op wiens polyfonie hij teruggrijpt. Met het andere been bevindt hij zich in het late classicisme, op de grens met de romantiek. Zijn orgelwerken getuigen stuk voor stuk van een voorname eenvoud en een onberispelijk vakmanschap. Dat hij het daarnaast zijn luisteraars nooit moeilijk maakt is een prettige bijkomstigheid.

Niet overal is Rincks jubileum vergeten. Op de opleiding kerkmuziek van de Hogeschool voor Muziek in Mainz nam de orgeldocent Gerhard Gnann het initiatief om Rinck te eren met deze dubbel-cd. Samen met zeven studenten nam hij een programma op dat een goed overzicht geeft van Rincks orgelœuvre. Twee grote concerten, gemiddeld naar het toen moderne soloconcert, vormen de opening van beide cd's. Met een selectie uit de bundel *12 Adagios* (opus 57), archetypen van meditatieve muzikale verinnerlijking, variatiewerken, fuga's en postludiums wordt in fraaie afwisseling de Duitse protestantse liturgische orgelmuziek van de Biedermeierperiode geportretteerd.

De opnamen zijn gemaakt in de Sint-Ignatiuskerk van Mainz, een neoclassicistisch gebouw met een heerlijke akoestiek. Het orgel is niet minder dan een juweel. De gerenommeerde orgelbouwer Bernhard Dreymann, gemeentelid van deze kerk, maakte het in 1837 als zijn grootste instrument. Het heeft 30 stemmen op twee manualen en pedaal. Het was Rinck die de eindkeuring ervan verrichtte. Rinck vond het zo'n voortreffelijk instrument dat hij het in zijn orgelschool als na te volgen voorbeeld voorstelde. Dreymann, in 1788 in Westfalen geboren, verkreeg zijn faam omdat hij de barokke traditie van zijn ambacht overtuigend wist te verbinden met de zich veranderende smaak van de romantiek. Tegelijk nam hij enkele typische kenmerken uit de regionale orgelbouwtraditie over, zoals die bij de orgelmakers Stumm

voorkomen. Het Mainzer orgel heeft een zilverachtig plenum dankzij de mixturen van beide manualen. Een heel palet van poëtische en fluweelachtige fluiten en strijkers in het acht- en viervoetsbereik kondigen de romantiek aan. Vijf tongwerken, krachtig in de bas, zachter wordend in de discant, zorgen voor veel kleur. Voor voldoende wind zorgen de zes spaanbalgen. De restauratie die in 2019 door de firma Eule werd voltooid, bracht het instrument terug in de situatie van 1838. De opnamen voor deze cd zijn alle met getreden balgen gemaakt. De poëzie en het raffinement van Rincks muziek past perfect bij de esthetiek van het prachtige Dreymann-orgel. Het in alle opzichten overtuigende spel van Gerhard Gnann en zijn studenten maken dat deze cd-productie er een van de bovenste plank is.

Bert Wisgerhof

WIDOR SYMPHONY 8 JEAN-BAPTISTE DUPONT

Ch.-M. Widor: Symphonie No. 8 in B, Op. 42/4 (1929 version); Joseph Guy Ropartz: Prière, uit 6 Pièces pour grand orgue; C. Saint-Saëns: Cyprès, uit Cyprès et lauriers in d Op. 156

Jean-Baptiste Dupont, Cavallé-Coll-orgel
St.-Sermin, Toulouse

Audite 97.774

speelduur 55' - prijs € 19,99 (cd)

prijs download: vanaf € 4,99

audite.de

Voor het vastleggen op cd van een orgel-symfonie van Widor is een flink orgel nodig. "Als ik niet de verleidelijke klanken van het Cavallé-Coll orgel van de Saint-Sulpice had ervaren, zou ik nooit orgelmuziek hebben geschreven" bekende Charles-Marie Widor eens. De jonge Franse organist Jean-Baptiste Dupont koos voor zijn opname van de *8e Symfonie* van Widor en twee losse werken van Guy Ropartz en Camille Saint-Saëns het orgel van de Saint-Sermin in Toulouse. Dit Cavallé-Coll-orgel, door

